

over de kloof

'Ze hebben ontzettend veel zin in het interview', zegt de docent als ik het lokaal binnenkom waar ouders van een school in Amsterdam-West een cursus taal en ouderbetrokkenheid volgen. Twaalf vrouwen kijken me aan, sommige overhopen nieuwsgierig, andere gereserveerd of verlegen. Op mijn eerste vraag: 'Wie is er verantwoordelijk voor het leren van kinderen, de school, de ouders, of allebei?' klinkt het antwoord enthousiast en unaniem: 'Allebei samen!' Waar is die vaak genoemde kloof tussen school en allochtone ouders en het gebrek aan interesse in het onderwijs van hun kinderen? Of is hier sprake van een sociaal wenselijke reactie?

.....
door **Yolande Timman**

Ouderbetrokkenheid, taal en participatie: wensen en succesfactoren

TWEE ONDERZOEKEN

Het interview werd gehouden voor het behoeftenonderzoek van het Expertisecentrum TOP (Taal, Ouderbetrokkenheid en Participatie, zie kader op pagina 20). Politiek en beleid verwachten veel van TOP-programma's bij het verminderen van onderwijsachterstanden. Niet voor niets.

Ouderbetrokkenheid, vooral het bieden van een educatief thuismilieu, hangt sterk samen met schoolsucces. Nu zorgen hoogopgeleide ouders vaak vanzelf voor een rijke leeromgeving, maar voor laagtaalvaardige ouders kan dit lastig zijn. Zo ontstaat de 'cirkel van laaggeletterdheid'. Deze kan doorbroken worden door met TOP-programma's in te zetten op een combinatie van (taal)ontwikkeling van ouders, vergroting van ouderbetrokkenheid en participatie op school en in de samenleving.

Maar hebben deze interventies daadwerkelijk effect op de ouderbetrokkenheid en taalontwikkeling en daarmee op de onderwijsprestaties van kinderen? Om deze vraag te beantwoorden heeft het expertisecentrum een literatuuronderzoek uitgevoerd. Na een inventarisatie van relevante internationale literatuur zijn 55 empirische studies naar effecten van TOP-programma's geselecteerd. Op basis hiervan zijn elf succesfactoren voor TOP-programma's vastgesteld (zie: www.expertisecentrumtop.nl/succesfactoren-37). Hieronder bespreken we de uitkomsten van het behoeftenonderzoek, waarbij de link gelegd wordt met enkele succesfactoren.

Behoeftenonderzoek

Er wordt vaak gepraat over 'ouderbetrokkenheid' en 'educatief partnerschap' en er worden allerlei programma's voor ouders opgezet, maar wat vinden zij er zelf van? Wat is hun visie, wat willen zij leren? En komen die wensen overeen met die van de andere betrokkenen, scholen en gemeenten?

In een behoeftenonderzoek heeft het expertisecentrum wensen en visies van ouders, scholen en gemeenten op het gebied van TOP in kaart gebracht. Aan dit onderzoek hebben 122 ouders deelgenomen (111 anderstalig en 11 Nederlandstalig). Zij werden geïnterviewd en vulden vragenlijsten in. Medewerkers van tien po-scholen en één vo-school vulden digitale vragenlijsten in, evenals twaalf beleidsmedewerkers van tien gemeenten. Uit het onderzoek blijkt dat de behoeften en visies van ouders, scholen en gemeenten op veel punten overeenkomen. Zo delen de drie partijen de visie op educatief partnerschap. Unaniem

vindt men dat scholen en ouders samen verantwoordelijk zijn voor het leren van kinderen. Zowel ouders, scholen als gemeenten vinden het belangrijk dat school en ouders een goed contact hebben en met elkaar samenwerken. Scholen en gemeenten verwachten van ouders dat zij met hun kind praten over school, thuis voorlezen en andere leerzame activiteiten doen. En ouders willen dat graag, maar hebben daarbij wel behoefte aan ondersteuning.

Educatieve partners

Ook is er overeenstemming over wat ouders moeten kunnen en weten om hun rol als partner van de school te kunnen vervullen. De scholen zien graag dat ouders Nederlands spreken en dat zij weten wat kinderen leren op school. Ook de ouders geven aan meer te willen weten over wat de kinderen doen en leren op school. Men heeft behoefte aan inhoudelijke kennis over de schoolvakken, het Nederlandse onderwijssysteem, de gang van zaken op school en educatieve middelen als boeken en spelletjes. Bij de anderstaligen is er behoefte aan meer vaardigheid in het voeren van gesprekken en het begrijpen van mondelinge en schriftelijke informatie. Vrijwel alle ouders willen graag meedoen met activiteiten op school, van het schoonmaken van speelgoed, het zijn van leesouder tot en met het meepraten in de medezeggenschapsraad. Ook de scholen hebben behoefte aan de participatie van ouders. Al met al blijkt uit het behoeftenonderzoek dat er een stevige basis is voor de opbouw van educatief partnerschap. Deze uitkomst sluit aan bij de succesfactor *Bevorder partnerschap tussen school en ouders*.

Met één hand kun je niet klappen

De basis ligt er, maar er moet nog veel opgebouwd worden. Naast alle overeenkomsten laat het onderzoek ook verschillen in behoeften en in denkbeelden zien. Wat de communicatie ouder-school betreft, vinden alle betrokkenen het belangrijk dat ouders de informatie van school kunnen begrijpen. Daarvoor is de inzet van beide partijen nodig: enerzijds moeten ouders hun Nederlands verbeteren, anderzijds moeten scholen hun informatie zo vormgeven dat alle ouders het kunnen begrijpen. Tot zover is men het eens. In de praktijk kan dit echter weleens wringen. Zo zegt een school de informatie niet zo te willen versimpelen dat men hogeropgeleide en meer

“ Als je niet kan LEZEN, ben je als een blinde ”

taalvaardige ouders verliest. Daarentegen geeft een aantal ouders aan dat scholen soms onnodig moeilijk formuleren en dat de school hen niet begrijpt.

Ook uit de literatuur komt het belang van wederzijdse communicatie naar voren: partnerschap vraagt niet alleen iets van ouders, maar ook van de school. Succesfactoren zijn in dit verband: een positieve insteek ten aanzien van ouders en ouderbetrokkenheid, een schoolklimaat gericht op de cultuur van alle gezinnen, en duidelijkheid over verwachtingen met betrekking tot de rolverdeling tussen ouders en school.

Oudercursus

In grote lijnen is er een onderscheid in behoeften tussen twee groepen ouders. Ten eerste de ouders die het Nederlands niet of op een heel laag niveau spreken. Zij willen eerst en vooral Nederlands leren om hun kind goed te begeleiden en om het contact met school vorm en inhoud te geven. Dit sluit aan bij de succesfactor *Werk aan de taalvaardigheid en empowerment van ouders*. Ten tweede de (Nederlandstalige en anderstalige) ouders die redelijk tot goed Nederlands spreken. Zij willen vooral meer informatie over school, huiswerk en hoe zij hun kind kunnen helpen.

Scholen en gemeenten vinden het weliswaar belangrijk dat ouders goed Nederlands spreken, maar de focus van het beleid ligt de laatste tijd bij het versterken van het educatief thuismilieu. Dit is echter niet te realiseren zonder aan de behoeften aan taalonderwijs van anderstalige ouders tegemoet te komen. Een functionele benadering waarbij de taalontwikkeling van de ouders gekoppeld is aan het versterken van het educatief thuismilieu lijkt het beste aan te sluiten bij de behoeften van de ouders.

Het Expertisecentrum TOP bundelt en verspreidt kennis en inzichten over taalontwikkeling in het kader van ouderbetrokkenheid. Het biedt handreikingen voor vertaling van onderzoek naar beleid en praktijk en omgekeerd. Op www.expertisecentrumtop.nl vindt u:

- het verslag van het behoeftenonderzoek;
- de onderzoeksliteratuur;
- de succesfactoren;
- good practices: een overzicht van geschikte methodieken en projecten;
- de TOP-scan: op basis van de literatuur is een scan ontwikkeld waarmee een indicatie gegeven wordt van de mate van volledigheid en verwachte effectiviteit van het TOP-beleid van een school;
- een nieuwsbrief.

Concrete taken

De meeste ouders willen hun kinderen graag helpen met huiswerk. Zij vinden dat de school te weinig huiswerk geeft. De scholen vinden meer huiswerk juist niet gewenst. Ook zijn ze terughoudend ten opzichte van de inzet van ouders bij het huiswerk omdat zij het idee hebben dat ouders het huiswerk vaak op een manier aanpakken die averechtse gevolgen kan hebben. Het literatuuronderzoek ondersteunt die zorg van scholen. Huiswerk kan inderdaad een negatief effect hebben. Dit is het geval wanneer de autonomie van het kind in het geding komt en er te veel druk op het kind gelegd wordt om te presteren.

Ook zijn veel ouders onzeker over hoe ze huiswerkbegeleiding moeten geven. Zij hebben niet genoeg aan alleen informatie over huiswerk in bijvoorbeeld de schoolkrant, maar ze willen vooral voorbeelden zien en zelf oefenen. Hier is de succesfactor *Werken met concrete taken en inzet van modeling en coaching* van toepassing. Dit kan gerealiseerd worden wanneer leerkrachten en leidsters de ouders op school uitnodigen en hen voordoen hoe ze de educatieve begeleiding van hun kind kunnen aanpakken. Al doende bieden zij de ouders een model: modeling. Ouders kijken naar deze goede voorbeelden en kunnen daarna hun vaardigheden oefenen waarbij ze gecoacht worden door leerkrachten, leidsters of andere ouders. In de voorschoolse periode gaat het dan bijvoorbeeld om hoe je woorden leert, interactief voorleest en hoe je kinderen spelend laat leren. Zo kunnen ouders zich een aanpak eigenmaken waarbij ze hun kind ruimte en autonomie geven en ervoor zorgen dat er geen prestatiedruk is.

MEERTALIGHEID

Veel anderstalige ouders zouden meer willen weten over hoe ze hun kind in de eigen taal kunnen helpen. Ook beleidsambtenaren zien ruimte voor meertaligheid. Echter, ruim de helft van de scholen vindt dat anderstalige ouders niet alleen in school Nederlands moeten spreken, maar ook thuis hun kinderen in het Nederlands moeten begeleiden met schoolwerk. Ook wordt gezegd dat ouders thuis met hun kind Nederlands zouden moeten spreken.

Nu is de keuze 'alleen Nederlands of ook de eigen taal' een ingewikkelde kwestie. Onder bepaalde condities is een meertalig taalaanbod gunstig voor de cognitieve en talige ontwikkeling van kinderen. In ieder geval komt het de taalverwerving van kinderen niet ten goede als ouders een krom en onvolledig taalaanbod in het Nederlands bieden. En er valt veel voor te zeggen dat ouders in de eigen taal voorlezen en uitleg geven bij kennisontwikkeling. Anderzijds is het zeker van belang dat het Nederlands een 'plaats' binnen het gezin heeft, bijvoorbeeld in de vorm van boeken en ouders die

de taal leren. De volgende succesfactoren spelen een rol bij deze kwestie: *Sluit aan bij de capaciteiten en wensen van ouders* en *Leg verbinding met de gemeenschap*. Een open en positieve attitude van docenten naar ouders, en omgekeerd, is een voorwaarde voor de versterking van ouderbetrokkenheid. Daarbij verhoogt vertrouwen van de leerkracht in de ouders de leerlingprestaties.

Vaders

Een andere succesfactor is: *Betrek ook de vaders bij het programma*. De betrokkenheid van de vader bij het leren van het kind leidt tot betere schoolresultaten en positievere attitudes van het kind. Hier is nog een wereld te winnen. Het leeuwendeel van de TOP-cursussen wordt door moeders bezocht, en ook aan ons behoeftenonderzoek heeft maar een enkele vader meegedaan.

Een sprong over de kloof

Er wordt veel gepraat over 'de kloof' tussen school en de thuissituatie van kinderen van laaggeletterde en anderstalige ouders. Deze ouders zouden een laag ambitieniveau hebben. Maar hoe groot is die kloof eigenlijk? En is het ambitieniveau wel zo laag? Opvallend tijdens de interviews is de enorme betrokkenheid van de moeders. Zij geven blijk van veel leergierigheid en praten graag over hun wensen om te leren. Een vrouw uit Marokko vertelt dat zij ongelooflijk blij is met de lessen en citeert haar moeder die analfabeet is: 'Als je niet kan lezen, ben je als een blinde'. Een andere moeder die uit een oorlogsgebied komt, vertelt hoe gelukkig ze is met de cursus en de school: met de mogelijkheden om te leren en met alle aandacht en de respectvolle houding ten opzichte van haar en haar kinderen. Zo heeft iedere ouder zijn of haar verhaal. Weliswaar is de onderzochte groep niet representatief voor alle ouders, toch laat de unanimité van de antwoorden zien dat als ouders de middelen in handen krijgen, ze daar gretig gebruik van maken en al doende en pratende de kloof overbruggen. *

YOLANDE TIMMAN studeerde linguïstiek en is werkzaam als ontwikkelaar en onderzoeker bij ITTA, kennisinstituut voor taalontwikkeling.